

ՍՐՃԱՐԱՆԻ ՄԸ ՀԱՅԵԼԻԻՆ ԱՌՋԵԻ

Յարութիւնը զգուշութեամբ սեղանին վրայ իրարու քով բերաւ սուերը, եւ յաղթական՝ ցնցեց գլուխը:

— Ահա՛, եւս չորս սու սպասեակին:

Վերջին հարստութիւնը, որմէ զուրկ, այս զիշեր պիտի պատկի, խօլապանձ քաղաքի պատմական փողոցի մը տուներէն մէկուն առաստաղի խցիկին մէջ, պաղ խշտեակին վրայ բազուկները կարկառելով՝ լքուած խորհուրդներու, թօշնած յիշատակներու եւ խարխաւած սիրելիներու, հեռուն...

« Notre histoire est noble et tragique
Comme le masque d'un tyran »

մըմնջելէն կը վարէ, գլանիկ մը, եւ կանդնելով:

— Ի տեսութիւն, բարի՛ տարի:

— Եւ քե՛զ:

Ճակատը խարանուած է տառապանքէն, Արեւելքի լման իմաստութիւնը կը կայծկլտայ աչքերուն մէջ, ու շրթներուն վրայ՝ աւետարանի նման կիսաբաց, կը թրթռայ՝ համբերութիւնը:

Եւ ախոյեանին ասպարէզ կարդացող ըմբռնի պէս՝ ցցած կուրծքը, բազմաշունչ քաղաքին երեւելի եւ աներեւոյթ փորձութեանց դէմ, կը քալէ՝ ձեռները դրած վերարկուին գրպանները, նման մէկուն, որ կ'ուզէ պահպանել տրուած դանձը:

— Մնա՛ս բարով:

— Ի տեսութիւն, սիրելիս:

Սպասեակը շնորհակալութիւն չի յայտներ, մնացածը չորս սու է, եւ իր կարգին՝ կը հաշ-

ուէ սրճարանին մէջ անոր անցուցած ժամերը, (վեհանձնութեամբ անտեսելէն, որպէս շնորհ՝ զրաւած տեղին դիրքը, աղջիկներուն հետ փոխանակած ժպիտները,) ու բարձրաձայն:

— Եւ բոլորը՝ չո՛րս սու:

Մէկ ձեռքը կը մնայ սեղանին վրայ, միւսով բռնած սպասը՝ կը նայի ետեւէն, քաղաքավարութեամբ, պուկն ի վար սահեցնելով, նման ըմպելիի ումպերու, համադամ յիշոցներ:

Իսկ զուրսը, քաղաքն ահագնալուր, դայրալից կ'աղաղակէ, կը դառնայ մոլեղնած՝ իր վայրի պարը: Կը թաւալին դիւային արշաւով՝ սրսփացող մարդն ու խնդունը, փրփրերախանասունը, ահարկու աչքերը սեւեռած մէքենան, իրենց քայլերուն դրնդիւնով, դղրդումով գոռ հեւքին ու շունչին հուրքով կեանքը կռելէն եւ անդոսնելով կեանքը:

Բ.

Սրճարանը, Փարիզի սրտին վրայ առադաստները տարածած, կենսախայտ կրկէսի պէս՝ ոստայն մըն է, ուր ամենաբարին Աստուծոյ խառնուտիկ ճառագայթները կը դիրկընդխառնուին:

Ահա մտերմիկ անկիւններ ուր խամաճիկներու նման՝ մարդիկ զանազան դիրքեր են զրաւած:

Խեղկատակութեան գրոհ կայ դիւանէ դիւան. ծիծաղներ, անդուսպ շարժումներ կը պոռթկան բաղմոցներէն. կը լսուի կանացի զգեստներու շրջին, եւ ստուերները կ'ընդելուզուին ու կը հասնի համբոյրներու մըմունջ: Կը յայտնուի դէմքերնուն վրայ ոգեւար ժպիտ մը որ տխմարութեան ակօսներ կը փորէ, թաք-

ցնելով՝ լոյժ թեւերուն տակ՝ դպացուած դար-
չանքը, ցաւը, կամ կ'արտաքերէ՝ դո՛հունակու-
թեան կոտուտ, տեղը լեցնելով՝ լքուած իմաս-
տութեան:

Տրապէզին վրայ, դոյնդոյն շիշերը՝ պուպ-
րիկներու պէս կը պարեն, ու կ'անյայտանան:
Ըմպելիները, աճարարի մը շուտիկութեամբ,
ուրախութիւնը՝ ոսկեգրամի մը նման ցոյց
կուտան ու կը ծածկեն պատուարժան հասարա-
կութենէն որ ապաստանած է հոս, փախչելով
փողոցին երկաթի դիւ կանչերէն ու բիւրեղի
շիւ շողիւններէն:

Կը հնչէ մեքենական արկղին հաշուեղիրը:
Սպասները՝ ցնծուհիներու նման, ծափելով կը
կայթեն: Ելեքորալամբարները՝ բոլորչի լու-
սամփոփներն ի վար, լոյսի ծաղկերանդ փա-
թիլներ կը ջրվէժեն. Իսկ դոյնդոյն պատկեր-
ներ՝ ալակերպուած, բաղմանալով՝ կը խո-
րանան յօրանջող հայելիներուն ծոցը, նման
ջուրին յատակն ընկղմող առարկաներու՝ երփ-
ներանդ ալեակներու թերթեր սփռելով:

Եւ տակաւ, ձայները ջլախտաւոր կը դառ-
նան՝ քանի օրը կը մօտենայ վախճանին,
ստուերները կ'ըլլան կպշուն, դրանիկներու
ծուխէն շնչահեղձ սրահին մէջ: Լոյսի ցոյ-
քերն՝ ապակեթերթերու պէս փշրուած, տըժ-
դոյն, կ'իյնան իրերուն վրայ ու արարածնե-
րուն, որոնք թէ՛ հանդիսականներն են եւ թէ՛
ղերակատարները ալս առաքատակող ցնծու-
թեան: Իսկ խորքի նստարաններուն խմբուած
ուսանողներուն երգը կ'ողկուորուի ու կը կանչէ
դուարթ՝

« Elle a la poitrine et le nez,
La peau, le cœur ratatiné;
Elle a la jambe comme une quille
La vieille fille. »

Դէմի բաղմոցին վրայի ծերը, որ շարժե-
լէն ձեռները՝ ընկերներուն վարացի որսորդու-
թիւն մը կը պատմէր, կ'ընդհատէ խօսքն ու
կ'երկարէ ձեռքը, դղողուած մաղերով, ծեփա-
թափ հին տան պէս՝ մէկ կողին կ'աճ, ողոր-
մահայց դրացուհիին:

Տիրուհին մենէ տհաճ՝ դարձած է ուսա-
նողներուն, վերաւոր գաղանի հեծկտացող

հայեացքով: Տրապէզին ետեւէն՝ տաքցած ե-
ռոցը սուրճի, կծու կծու Փշալով կը սկսի սու-
լել՝ ճամբայ ելող կառաքարչի մը պէս, ընդ-
միջելով երգը ու կիսախակ ինկած լոլիկի
նման՝ տիրուհին բարբանջանքները:

Փ.

Պարապ բաժակս երախարաց՝ անթի դայ-
լի պէս, սեւեռարի կը նայի աչքերուս. ծխա-
մորճս՝ ըստ բարի սովորութեանը, մարած է,
Իսկ Էնկրանսիժանի աճենալերջին տղադրու-
թիւնը՝ ծանրութեամբ, ինկած ծունկիս:

— Բարե՛ լոյս, սեւ սուրճը պարոնին, կը
սրտայ հեղնադին, սպասեակը:

— Ծխամորճնիդ, կը կանչէ ուսանող ըն-
կեր մը՝ լուցիկ վառած:

Ի՞նչ կ'ընէի հոս, ուր խեղկատակութիւն-
ներ կը դարբնեն, կը թունաւորեն միտքը՝ ա-
նարդ ժպիտով, ներկուած չթխներու համբոյ-
րով, գժուճ երգով, կամ դաւադրող ըմպելիով:

Ճմարտութիւնները, կ'ըսեն, կատակելով
կ'ըսուին: Իսկ սա արդահատանքով ինձ նայող՝
դրութեան հայելիներուն միջեւ, աչք քթթող
լամբարներուն միմոսային ծիծաղին տակ, կա-
ղանդի գիշերով, չեմ ուղեր կատակել: Ու
լուրջ՝ ինչպէս տաքեալ մը, հերոս մը, ահա՛
կ'ըսեմ՝ կը ներհէի:

Եւ կարեւորը, չէ՞ որ ըլլալը չէ այսպէս
թէ այնպէս, այլ ցոյց տալը:

Իսկ մարդիկ, առանց պատճառի չէ որ կը
ղեղելին, կամ բլլալնուն համար՝ կ'երեւին
լուրջ, աբլորի նման պաճուճուած պատրոզ
դոյներով, հեւեաթի մը դիւցազնին պէս՝ սնա-
պարձ ու կոկոպալիկ կանչելով կուկուլիկու,
որպէս զի ծագի արեւը:

Կը քրքջան: Վերամբարձ խնդուք, որ կը
ցայտէ հուրհրալով, բովէս՝ բարկ, հոն քնքուշ,
դէմէն՝ դղուելէն, անդին՝ լիահաղաղ, հոս՝
ճճուող, հոն՝ պիրկ, անդին խոպոտ առանց
յոյներու, վարակելով արագութեամբ բոլորը,
բոլորը: Կը բարձրանայ մօլեղին՝ որպէս խնձ-
ղանքի նոպայ, ծաղկեցնելէն դէմքերուն վրայ
այլակերպ կնճիւղներ, փոփոխուն արտայայ-
տութիւններ:

Պը խնդամ ապշացած էս ալ. յանձնած ինք-
զինքս հոսանքին՝ նման հետապնդողին, որ,
յուսահատ, կը նետուի յորձանքին մէջ՝ անց-
նելու համար դէմի ափը:

Մինչեւ նիրհելը, քանի մը վայրկեան փո-
խադրուիլն այլուր, աւելի զուարթ կամ տխուր
միջավայր մը. յետոյ, բաղդատութեան զննելու
համար, սա հայելիներուն խօսական պարին մէջ
տատանող պատկերս՝ հոնտեղինին հետ,
անշուշտ առանց որոշ եզրակացութեան մը կա-
րենալ յանդելու՝ թէ ո՛րն է ինձմէ վաւերակա-
նը ու ո՛րը կեղծը, ասիկա պիտի ըլլար՝ ինձ
տրուած կազանդի սիրուն ընծան:

Եւ անխնայ սուտ մը՝ ըսուած լրջութեամբ,
ծեքծեքող հայելիներուն առջեւ, փոխան կա-
տակով ըսուող անհամբոյր ճշմարտութեան մը,
կաղանդի գիշերով, այո՛, կ'ընէ զիս՝ նման
լրջութեամբ ըսուած այն ճշմարտութեան, որ
կը պնդէ թէ ուղիղ դիժը խոտորէն աւելի կարճ
է, հեզնելով անդուծ համբաւն իրականու-
թեան, կամ պարզապէս՝ խեղճ մէկ ախոյեանը
ցոյց տալու համար ինքզինքը մեզ:

«Բարի՛ տարի, բարի՛ տարի», սրճարանին
միջազգային հասարակութիւնը՝ առանց սեռի,

տաքիքի խտրութեան կ'աղաղակէ, խամաճիկ-
ներու նման՝ ընելով առօրեայ, համանման
շարժումները. սուլում, ծիծաղ, խուլ ձայնե-
րով համբոյրներ, բացազանչութիւններ, ընդ-
միջուած՝ զինուոյ բաժակներու բախիւնով. մինչ
լանջարեւծ տիրուհին՝ հին անաքինութեամբը,
անսեթեւեթ նստած պատուանդալին, անընդ-
հատ կը համբէ:

Կծկեալ շարժումով մը կը կրկնեմ՝ Բարի՛
տարի, պատն երեսիս նստած արեւմտեան քա-
ղաքին ջղապար մէկ սրճարանին դառնա-
ծիծաղ հայելիներու դարձպարին մէջտեղ:
Յնցուն առաստաղի մը տակ, որ պրիսմակնե-
րով, բոժոժներով պնծուած զգալի մը պէս
հոսպիտի՝ կը հանդէի ներկաներուն գլխուն:
Ուր զգուանքոտ հպանցումներ կան, հեծկըլ-
տանքի պէս հոգեցունց աղաղակներ, յորձա-
նապտոյտ, ասպատակող խնդութիւն:

Ճակատս խարանուած է սպիներով, աչերս
ամոյն. մտածումներս կը սաւառնին հե-
ռուն... Ու սիրելիներուս՝ խորշոմած դէմ-
քերով, եւ անոնց, որ ուրախութիւն կամ ցաւ
սերմանեցին սրտիս ակօսներուն մէջ, կը կրկ-
նեմ, անխտիր ամենուն՝ Բարի՛ տարի:

Մինչ խորքէն կը հասնի ուսանողներուն
երգը՝

« L'amour et l'homme lui font peur,
Il a cadenassé son cœur
Et mis son cœur sur une grille... »:

Ֆիլիպէ

Գ. ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻ